

ביאורים

בפסקה זו משרטט הרב קוק, את מהלכה של הגאולה בדורנו לאור היסודות שהניח קודם בדבריו. תחילתו של התהליך בדורות אלה היה דווקא על ידי אנשי קודש - עליית תלמידי הבעש"ט ובעיקר לאחר מכן, בעליית תלמידי הגאון מווילנא שהחלו לייסד את הארץ באופן מעשי לפני למעלה מ-250 שנה. אלא שבעקבות חוסר הכשרתם המעשית, היה חיסרון בעליות אלה. אמנם היתה לתחלה חשובה אך ביסוס חומרי משמעותי לא צמח מעליות אלה. לשם כך, החלו לאחר מכן עליות שנתהוו לזרם המרכזי של 'הישוב החדש'. עליות אלה התאפיינו ברובן בציבור יהודי משכיל שנטש את מסורת אבותיו. כך החל בניין החול להיבנות על ידי ריכוז כל הכוחות והמשאבים לתחום זה. אלא שגם כאן, הסדקים לא אחרו להתגלות. הרב משרטט בדבריו תמונה בה הוא מאבחן קשיים שונים שפקדו את האומה המצביעים על החיסרון בתהליך שהחל במצבו הנוכחי. כך למשל, הרב קוק מבחין בחולשה אל מול מהלכים פוליטיים שנגרמים כתוצאה משיתוף פעולה עם עמים שונים שנטלו חלק בתהליך שיבת ישראל לארצו וכעת משעבדים ופוגעים בו. גזירות הספר הלבן למשל, (מניעת העלייה לארץ), שניתנו על ידי הממלכה הבריטית ששלטה בארץ ישראל באותם ימים יצאו מאותו מקור שהביא לתחילת תהליך השיבה בעת החדשה - הצהרת בלפור. וכך גם מתייחס הרב להתנכלויות שונות ושפיכות דמים ממנה נפגעו היהודים. כך גם הוא מבחין במחלוקות הרבות שהתגלעו בתוך ההתיישבות היהודית בארץ ישראל. שהפכו למריבות ואף יותר מכך. בכל התופעות הללו הרב מזהה גורם שתפקידו להניע את עם ישראל לשוב ולבטס את גאולתו על יסודות נאמנים על אדני הקודש. רק מתוך החוסן והעוצמה של מקור זה, רק סביבו ניתן להתאחד, להתאגד ולעמוד כחומה בצורה כנגד הקמים עלינו למנוע מאתנו לשוב לחיות את חיינו בארץ ישראל.

הרחבות

גאולה על ידי רחוקים

מתגברים ברוח של חלי-חליון. הרב קוק מבאר כאן כי הבניין המעשי של הארץ, אפילו כשהוא מקבל צביון של חול, הינו הכרחי כקומת גוף לתוכן הרוחני שהוא הנשמה. אמנם במקומות אחרים הרב קוק מעמיק בזה עוד ואומר כי בקומה מעשית זו יש משמעות רוחנית אדירה: "תחיית האומה היא היסוד של בניין התשובה הגדולה, תשובת ישראל העליונה ותשובת העולם כולו שתבוא אחריה" [אורות התשובה יז, א], והרב מזהה קדושה אפילו בשאיפותיהם של בוני הארץ: "רוח האומה שנתעורר עכשיו, שאומרים רבים ממחוקיו שאינם נזקקים לרוח אלהים... מה שהם רוצים אינם יודעים בעצמם, כל כך מחובר הוא רוח ישראל ברוח אלהים, עד אשר אפילו מי שאומר שאינו נזקק כלל לרוח ד', כיון שהוא אומר שהוא חפץ ברוח ישראל הרי הרוח האלהי שורה בתוכיות נקודת שאיפתו גם בעל כרחו" [אורות התחיה ט]. בסגנון שונה מבאר הרב **יששכר שלמה טייכטל**: "כיון שאלו בעלי התנועה (הציונית) אינם מחזיקים בעוונותינו הרבים בתורת ה', מה להם ולארץ ישראל? והוא פלא לכאורה. אך פשר דבר זה... כי אין ספק שרק הקב"ה... הכניס החשק הזה בליבות אחינו בני ישראל... שיחשקו ויכספו דוקא לארץ אבותינו וימסרו נפשם על זה, ומשום זה בעצמו כדאיים המה לירש אותה ולהתיישב בה" [אם הבנים שמחה ג, טז]

שאלות לדיון

מדוע אור הגאולה הופיע קודם בנפשות הקדושות, הרי אנו רואים שלא היה להם את הכוח להמשיך אותן?
נראה שה'נפשות המעשיות' הולכות ומתמעטות בדור שלנו. האם החמצנו את ההזדמנות להשפיע עליהם?

הדורות. **ברק החץ** - של אור הגאולה הופיע אצל רחוקים מאוד מהקודש. **מיהו בא** - לא הכירו שמקור התהליך הוא בקודש. **פגע** - פגש. **מחוץ למחנה ישראל** - אומות שמסייעות לשיבת ישראל לארצם. **הופעה מתמהת** - מתמיהה, איך לשם הגיע אור כזה. **שמשם גבורת ישראל** - מקור הקודש, הוא נותן את הגבורה. **זעירותה וכו'** - קטנותה של נקודת הקודש שהיא מקור הכוח. **אמרת הגאולה הפוליטית** - הציונות המדינית, הדיבורים בפוליטיקה העולמית המביאים את הגאולה המעשית. **מעבדיה** - מעשיה. **מבכים** - גורמים לבכי. **אות הוא** - סימן הוא. **לקח בלא יודעים וכו'** - לקח בלא ידיעה. כוח הגאולה המעשית שהתרחק ממקור הקודש מוכרח להתחדש ממקור הקודש. אין צורך לעצור ולמעט את הופעת הגאולה המעשית אלא לתת לכל דבר את תפקידו ותוכנו האמיתי ממקור הקודש. **יקפצו** - יסגרו מרוב פליאה ותדהמה.

מהלך הגאולה באנשי הקודש והחול

בחזון המרגש אשר אנו רואים לעינינו גמינו, שאחרי שממותה הגמורה של ארץ ישראל והחל האור להתגלות בצורה זעירה בדורות קדומים ושתנאים אחרים היו לה.

כלומר: לא שליחות ניצוץ של קרן גאלה למקומות רחוקים, אלא דוקא לקרובים מאד, לנפשות קדושות, אדירי אמונה וחסיון כח ד', המיטדים הראשונים של הישוב הקדום, קדושי האמה וגדולי התורה, נמשך האור הזה בעזרתו המקדשת בתוך ניצוץ מאיר באבוקות קדש מבפנים, אצל פהה ונחלש בהערכתו המעשית מבחוץ.

עד אשר באו זמנים שיד קורא הדורות מראש הכינה אותם להפיץ את החזון במערכותיו המעשיות. אז קמה תנועה מרחקה מכחו של האור הפנימי וברק החץ הלך למרחוק, פגש נפשות מקשרות להציב גבולים מעשיים בכח מגלם: הישוב החדש בכל מסבותיו.

והרימו חזון אנשי חל, מתגברים ברוח של חלי-חליון, גם בנפשות אשר לא היתה בהם הכשרה להפיר מיהו בא להם כח פועל נפלא כזה הקולע כל כך אל המטרה, שהיא קדש-קדשים.

הרוח המעשי הלך הלוך והתפשט, פגע בכחות עוזרים, שגם הם מבחוץ, ומחוץ למחנה ישראל לגמרי, גם משם באה הופעה מתמהת. אבל הכח הניצוצי הזה, מתוך מרחקו העצום ממקור הקדש, שמשם גבורת ישראל נלקחת. כשבא עד גבול רחוק של התפשטות חיצונית, שוב היה מוכרח להכשל בלקתו, וחלשות נוראות, מכשולים מעשיים ומכשולי לב רבים סבבו אותו. ומפאן באו לנו אותן התלאות הנוראות, שנמשכו בעצם מחלשת הכח של האור היסודי, מקור הגבורה של צעדי הגאלה בראשיתם, מתוך זעירותה של הנקודה המקדשת, שהיא כל אוצר חילה, ומתוך הסתתרותה במעבי כלי החל, שנעשו לה צנורות מעשיים, במהלך הישוב הארצי ישראל ובהמהלך אמרת הגאלה הפוליטית, שהיא מקשרת את מעבדיה אל החוץ, מחוץ למחצת הקדש בישראל ומחוץ למחנה ישראל, ביחוסה אל העמים האחרים וכחות ממשלתם, המתאגדים במפעל השרשי המקדש הזה, בענפיו המתפשטים.

והתלאות האלו נתגלו בצורתן המפלצתית בשפך דם קדושינו ובעשק זכויותינו בשריד קדשנו ובהגבלת עליתנו לארץ מחמדנו ובהתגלות הרס הפרוד בתוך מחנות העובדים השונים לשם תחית הארץ ובנין האמה עליה, שכל אלה מבכים את כל הלכבות המקשרים לחסך ישועת ישראל ונחלת קדשו, בזמן המעבר הזה שצפית בקיעת האורה מוכרחת להתגבר בו בכפלים.

בשורת החוון

אבל מה החזון הזה מבשר לנו? ידע כל לב חכם, כי רק אות הוא שפבר בא הזמן, שהכח המתפשט שהתרחק ממקורו הנאמן, מוכרח להתעודד ולשוב ולחדש את צורתו העצמית, מאותו המקור שמוננו לקח בלא יודעים את כחו המעשי. לא למעט את התפשטות ענפיו הגדולים, אלא להשקותם מטל של תחיה הגנוז במקורו, במקור הקדש אשר מוננו באו, ועל ידי זה להרבותם ולהגדילם בגדל מפלא.

עתה ממעמקים ישאב ישראל את כחו, ממעמקי הקדש אשר שם הגבורה ושם התפארת. ומתוך המחשבים יבוא אור גאלה, להגלות ולהופיע על כל הנשמות המקשרות להיות עוסקות, מקרוב ומרחוק, בארץ ובגולה, להגשמת הישועה בהופעותיה ממקור הקדש אשר עליה כבר יקפצו מלכים פיהם. כי את אשר לא ספר להם יראו ואת אשר לא שמעו יתבוננו, במהרה גמינו אמן.

(מאמרי הראיה ב, ממעמקי הקודש)

בחזון - בראיה. **שממותה הגמורה** - ארץ ישראל הייתה שממה גמורה. **האור** - אור הגאולה. **בדורות קדומים** - קודם לתנועת התחיה החדשה. **שתנאים אחרים היו לה** - אחרים מאלו הנמצאים היום. **למקומות רחוקים** - לאנשים שרחוקים מקדושה וקיום מצוות. **חסיני** - מלשון חסון, חזק. **אצל כהה ונחלש** - אור הגאולה האיר בצדדים הרוחניים דרך הקרובים לקודש, אבל באופן המעשי נחלש וההתיישבות והפרחת השממה לא כל כך צלחה. **קורא הדורות מראש** - ה' המסדר את סדרי

ביאורים

שיבת ישראל לארצו לאחר תום גלות שנות אלפיים היא תהליך עמוק וממושך. זהו מהפך ממציאות חלקית למציאות שעתידה להתגלות בשלמותה ובתפארתה, ולחשוף את כל הכוחות הגנוזים בחיי האומה שהיו רדומים וכעת מקיצים לחיים. את 'שם הקוד' לייעודו ותכליתו של תהליך עמוק זה רואה הרב בירושלים. מאמר זה נכתב כבקשה מעורכי אחד מכתבי העת של התקופה לרב קוק שיתאר מהי ירושלים. את אתגר הכתיבה אודות העיר ומשמעותה עבור ישראל מתאר הרב בדבריו: "האפשר הדבר, הייתכן שאסוג אחר היותי נתבע לדבר טוב על ירושלים, על עיר קודש משכני עליון, עיר בית חיינו?! אבל לעומת זה, רוב הטובה הנשפע על אוצר רוחנו, מיד הגותנו בעיר גאון עוזנו, לא ייתן לי עדיין למצוא איזה צינור מצומצם, שיהיה בו כדי האפשרות של סידורי רעיונות והערכתם...". ירושלים לדברי הרב היא המקום שמבטא את התקווה אליה נשואות עיני האומה, שאיפת כל יהודי הגלות לחזור ולהיות לעם ולא רק ליחידים הפזורים בארבע כנפות הארץ; השאיפה לשוב ולחיות חיי לאום מלאים ועשירים - בחומר וברוח, בחזון ובמעש, בחקלאות, תעשייה, באומנות ויצירה. אלא שכל אלה הינם רק ביטויים, ענפים מתוך השורש העליון של חיי האומה - נשמת ישראל היא המקור לכל הופעות אלה. עלינו לזכור מי ומה אנחנו - אנו עם 'פלאי פלאות' כלשונו של הרב, בזכות הכוח נשמת ישראל ביכולתנו להרים ולקדם את האנושות כולה משפלותה. השכינה ששורה בנשמת ישראל היא מקור כל חייה וכל יצירותיה. ככל שניטיב להיות קשובים לממד הפנימי הזה שבנו כך נדע את תפקידנו וייעודנו. ירושלים עיר הנצח היא עדות חיה לנשמת ישראל הנצחית, עדות לגחלת האומה הממשיכה לבעור לאורך ההיסטוריה והמשיבה אותה ארצה לקומם את חייה כימי עולם וכשנים קדמוניות.

הרחבות

פנימיות תהליך הגאולה ומטרתו

מירושלים לא זזה שכינה מעולם. ירושלים מבטאת את נקודת הקודש המניעה את תהליך הגאולה כולו, והיא גם מטרת התהליך כולו. באורות הקודש כותב הרב קוק: "לגבי ישראל צריכים כעת בזמן הפריחה הלאומית, בהתחלתה, לעורר את השאיפה למטרה הרוחנית העליונה, שהוא הסיגול (כלומר המוכנות) לרוח הקודש, קבוע ברוב בעלי הכשרון שבאומה... באמת חסרון רוח הקודש בישראל הוא לא חסרון שלמות כי אם מום ומחלה, ובארץ ישראל היא מחלה מכאבת שהיא מוכרחה להרפא. 'כי אני ה' רופאך' [שמות טו, כו]" [אורות הקודש ג, עמוד שנה]. גם מדרגת קדושה זו מתבטאת בשם ירושלים שהיא אכן מקום הנבואה והחזיון וכמו שנקראת בדברי הנביא 'גיא חזיון'. במדרגה זו מאריך הרב במאמר זה [ירושלים]. על פי דברי הרב הללו, תלמידו הרב הנזיר, חותם את ספרו 'קול הנבואה' בהדרכה לעסוק בלמוד אמונה על פי דרכו של הרב קוק וכותב על לימוד זה שהוא זה שיביא את רוח הנבואה לשרות על העוסקים בתורה זו [ספר שני, אותיות קכד-קכה].

שאלות לדין

האם יש ערך מיוחד בחתיכת אבן שנמצאת בירושלים? מה יקרה אם יעבירו אותה למקום אחר?

"פה גאון ישׂראל עומד בכל הדר גאנותו" - כיצד גם בשנות החורבן ניתן לראות את הגאווה הישראלית בירושלים?

מראש הררי קדש, ממועמקי נשמת ישׂראל, תחית האמה נובעת. החיים האיתנים, מה מבטאת המפכים בעמנו ומעוררים אותנו לתחיה אחרי שנת מות עמקה של גלות קשה ומרה, הלא הנם החיים של נשמת ישׂראל השלמה.

נשמת הגוי כלו. לא חלק ממנה, לא איזה כשרון מיוחד מפשרונותיה, כי אם רוח חיה השלם, בכל גבורתו, בכל צביונו ותפארתו. והמטבע הבולטת לרוח נצח זה נחתמה בכליל שלמותה בעיר האלהים, "ירושלים הבנויה כעיר שחברה לה יחדו" (תהלים קכב, ג); רוח החיים החי לעולמי עד, הדעה העליונה והנצחית, מצא את מנוחתו בה ציון אשר אהב סלה. וישׂראל הוא ידע את זאת בעמק חיי נשמתו. ידע הוא שהוא צריך להתכונן ולהיות לעם.

הוא ידע שארץ צריכה היא לעם, ידע הוא שעם צריך לכל קנייחמך וכל קנייירוה, לחיי עבודה ופעלה, לארצים, כורמים ויובלים, לחוצבים, בונים ופסלים. למושכי שבט סופרים וכל מיני אפנים שונים, ואת כל הפשרונות הללו רוצה להוציא מכח אל הפעל מרוחו העשיר והער.

אבל יותר מכל זה ידע הוא: שיש לו נשמה עליונה ורוממה, שהוא עם אלהי עולם, עם פלאי פלאות, מקור אמונת אמן, מקור חיי הרוח העולמיים. מעין אור ד' ונשמת אל חי העולמים בו חיה: ונשמת אלהים חיים זאת, אשר בכל העולמים היא מחיה ומעודדת, מאירה ומשעשעת, נוזלת פלגים של חיי עולם בכל רוח ונשמה, מטהרת ומקדשת את כל היקום, מפתחת אותו הלוך ופתח, מרוממת אותו מכל שפלות, נותנת עז שירה ורוממות קדש במלא עולם, שכינת אל חי, - בישראל היא שוכנת בסגלתו הלאמית, ההיסטורית, הגזעית והאישית, ובציון אזה למושב לו, ומירושלים לא זזה שכינה מעולם.

כשאנו באים לדבר על ירושלים אז שחו כל בנות שירי החל, כאבן ידמו כל רגשי תרבות שונות לקוחות מכל גוי נכר פה ד' בדד ינחנו. פה גאון ישׂראל עומד בכל הדר גאנותו, לא נכנעה גאות עולם אשר לו מכל התרבות הרבים, מכל גלי הצרות אשר על ראשו עברו, אדרבה, הם הוסיפו לו עמדה ועז, גאות עלומים והדרת שיבה.

(מאמרי הראיה ב, ירושלים)

מראש הררי קדש וכו' - תחיית האומה, חזרתה לחיות חיים לאומיים, נובעת מפסגת הקודש, ממעמקי נשמת ישראל. **האיתנים** - החזקים. **המפכים** - הזורמים. **הגוי** - העם, יש פה גילוי של חיי האומה עצמה ולא איזה צד מסוים שבה. **צביונו** - סגנונו המיוחד. **המטבע הבולטת** - הצורה הברורה של הופעת שלימות החיים של האומה נקבעה שתוכל להופיע בירושלים. **מנוחתו** - משכנו. **עם אלהי עולם** - עם של אלוהי עולם. **מקור אמונת אמן** - מקור האמונה הנאמנה והאמיתית. **העולמיים** - של כל העולם. **בסגלתו הלאמית וכו'** - השכינה מופיעה בחיי הלאומיים המיוחדים ובהיסטוריה המיוחדת שלו, מצד גזעו המיוחד, שורשיו ומצידו עצמו. **אזה** - התאווה, רצה. **שחו וכו'** - שפלו, שירי חול לא מתאימים לדבר על מעלתה. **כאבן ידמו** - ישתקו כאבן. **גאון ישׂראל** - ישראל בהופעתו השלימה. **גאות עלומים והדרת שיבה** - גאווה של ימי הבחורות ורעננות עם הדר שיבה, הדר הזקנה.

ביאורים

במקומות רבים בכתביו מבאר ומברר הרב את נקודת המבט הנכונה על תהליך שיבת ציון בדורנו. משני צדי המתרט: הציוני-חילוני והחרדי המתנגד לציונות ישנה שגיאה יסודית, והיא: ייחוס התהליך למעשי אנוש בלבד. על כן, הניסיון לטעון: 'כוחי ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה' מצד אחד, כמו הניסיון לטעון שאין לתת יד למהלך 'חילוני' של שיבת ציון מצד שני, הננו לוקה במבט קצר רואי. לדברי הרב, תהליך זה החל, בדחיפה אלוהית עליונה שפיעמה בלבבות רבים. רק מתוך דחיפה עליונה זאת, קם ונהיה הכוח לשוב אל הארץ ולהתמודד עם האתגרים שזימנה שיבה זו. נוסף לכך, ההצלחה של התהליך בדמות הפריחה והצמיחה של הארץ היא עדות לכך שתמה תקופת הגלות! ארץ ישראל מגיבה באהבה לבניה השבים אליה לאחר גלות ארוכה ואיומה. ייחוס התהליך למניע או גורם כזה או אחר נובעים ממחלת הגלות: הנשמות הינן שבורות ורצוצות ולא סיגלו לעצמן עדיין מבט כללי ומקיף הרואה בחזון המתרקם אל מול העיניים בארץ ישראל את יד ההשגחה - דחיפה אלוהית אדירה להשבת השכינה למקומה והתעוררות הנשמה בתוכנו לתיקון זה, ולא רק את יד האדם. הרב מכנה בכאב את המניעים והאידיאלים החילוניים הרעיוניים שביקשו להגיע את תהליך התחיה: "מחשבות... שהיו יכולות להמית גם עם חי, וקל וחומר שאין בהן כוח להחיות עם מת..." עם זאת, הרב אינו מתייאש ואינו מדבר סרה בעצם התהליך הגדול שמתרחש. והסיבה לכך היא כאמור, בגלל שגם אם אין בכוחנו עדיין להבהיר ולהסביר מה תכלית התהליך הזה ומה עומד בבסיסו אין זה מעלה או מוריד בעצם התהליך שהחל להתרקם. הרב רואה את התקווה בחפץ הפנימי המתגלה באומה לבנות את העיר ירושלים. לדבריו, זוהי הראיה לכך שאין כאן הסתפקות רק בממד החומרי, הסוציאלי, הביטחוני או המדיני. השאיפה לבנות את ירושלים היא עדות לרצון האומה לחזור אל שורש נשמתה הנצחית.

הרחבות

• חיי הקודש מתוך תחיית החול

לא יָכֻלוּ לָנֶגַע... וּמְקִיפָה אוֹתָנוּ לְתַחִיָּה. הרב קוק מבאר שתחיית הקודש תפרח למרות התפיסה החילונית של הבונים. במקום אחר רואה הרב קוק את תחיית הקודש באה דווקא מתוך תחייה חומרית מובהקת: "מתוך הרעננות החומרית והנפשית של חיי החול, אנו צריכים להדליק את אבוקת הקודש. כשיהיו חיי הגוף באומה מפותחים וחיי הטבע של הרוח עז וצוהל, אז יוכלו תנאים טובים של חיי קודש עוזים ומישרים, להיות נולדים. אל נפחד מפני תגבורת כח החיים, בכל אופן שבא - מתת אלוהים הוא ולברכה לעולם היא באה"

הרב קוק ממשיך ומבאר שגם להתנגדותו של ציבור תורני מסוים למהלך התחיה ישנו ערך בקידום הגאולה, מכיוון שעל ידו נעשה בירור הנדרש למהותה ואופייה של הגאולה: "גם כל אלה שעומדים מרחוק או שמתנגדים לכל הפעולות המביאות את הגאולה הגלויה, גם הם בכלל הזוכים הם, מפני שעל ידי תביעותיהם התוכן של התעסקות הגאולה מתבהר ומתורמם יותר, ונעשה יותר זך, יותר מאיר, יותר חיוני ויותר ישראלי אמיתי" [שמנונה קבצים ז, ר-רא].

שאלות לדין

"הַנְּנוּ הוֹלְכִים וּמְגַשְׁשִׁים פְּעוּרִים קִיר כָּל יְמֵי הַתְּחִיָּה הַלְאֵמִית" - מה גורם לעוורון זה? האם גם כיום ישנם עדיין את אותן 'מחשבות איומות' המתוארות כאן?

הַנְּנוּ הוֹלְכִים וּמְגַשְׁשִׁים פְּעוּרִים קִיר כָּל יְמֵי הַתְּחִיָּה הַלְאֵמִית, מַעַת אֲשֶׁר הִפְרָה בְּשִׁמְהָּ בְּאַרְץ הַחַיִּים. הַרְגֵשׁ הַחֶזֶק הַמְּפַעֵם בְּקִרְבָנוּ הוּא הַרְבֵּה יוֹתֵר עַז וְטָהוֹר, הַרְבֵּה יוֹתֵר גְּדוֹל וְנִשְׂאָ, מִכָּל הַהֶסְבְּרִים הַשּׁוֹנִים, אֲשֶׁר אָנוּ תְּמִיד מִתְאַמְצִים לְהַסְבִּירוֹ. לְבוֹשִׁים צוּאִים אֲנַחְנוּ מְלַבִּישִׁים אֶת בְּנֵי הַמְּלָכָה, כִּי לֹא נוֹכַל בְּנִשְׁמוֹתֵינוּ הַרְצוּצוֹת לְתַאֵר אֶת גְּדֻלוֹ - גְּדֻלָּנוּ. מִה אֵימוֹת הֵן הַמְּחַשְׁבוֹת אֲשֶׁר עָלוּ עַל הַלֵּב מְרֵאשִׁית יְמֵי הַתְּגָלוֹת תְּחִיָּתָנוּ הַלְאֵמִית עַד כֹּה!

מחשבות, שֶׁאִם הִיָּה בְּהֵן קָרְטוֹב שֶׁל אֵמֶת הִיָּה יְכוּלוֹת לְהַמִּית גַּם עִם חַי וְקַל וְחִמְרֵי שְׁאִין בְּהֵן כַּח לְהַחְיֹת עִם מוֹת. אֲבָל כָּל אֱלֹהֵי הַמְּחַשְׁבוֹת הַזְּרוֹת וְכָל אֲרָחוֹת הַתְּהוֹ וְדַרְכֵי הַחַיִּים הָאֲפִלִּים הַיּוֹצֵאִים מִהֵן לֹא יְכָלוּ לָנֶגַע עַד מִה בְּעֶצְמָהּ שֶׁל נְשִׁמָּה לְאֱלֹהִים חַיִּים הוֹלְכֵת וּמְתַגַּבֶּרֶת בְּתוֹכָנוּ וּמְקִיפָה אוֹתָנוּ לְתַחִיָּה.

מבשרת צִיּוֹן הַעוֹמֶדֶת עַל הַר גְּבוּהָ, הַאוֹמְרֶת לְעָרֵי יְהוּדָה: הִנֵּה אֱלֹהֵיכֶם.

וְזוֹהוּ הַעַד הַיּוֹתֵר נְאֻמָּן עַל שְׁלֵמוֹת נְשִׁמָּה לְאֱלֹהִים חַיִּים הַמְּפַעֵמֶת בְּמִסְתָּרִים בְּתוֹךְ תְּנוּעַת הַתְּחִיָּה שְׁלֵנוּ, כִּי לֹא הִגִּיּוּנֵי לִבָּב אֲנוֹשׁ וְלֹא רוּחַ בְּשׂוֹר חֲצִיר הִגָּה אֶת כָּל הַחֲזוֹן הַגְּדוֹל הַזֶּה שֶׁל תְּחִיָּתָנוּ, כִּי אִם דְּבַר ד' הוּא וְזָרָם אֹרֶךְ אֶל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא הַמְּתַגַּלֵּה בְּכָל תְּנוּעוֹתֵינוּ הַקְּטָנוֹת עִם הַגְּדוּלוֹת, הוּא הוֹלֵךְ לְפָנֵינוּ לְיִשְׂרָאֵל הַדּוֹרִים וְהוּא שׁוֹכֵן עִמָּנוּ גַּם בְּכָל טְמְאוֹתֵינוּ, מְצַמְצֵם אֶת כַּח גְּדֻלוֹ לְפִי מִדַּת כַּח גּוֹנוֹ הַשְּׁבוּר וְלְפִי חִילָה שֶׁל נְשִׁמָּתָנוּ הַרְסוּקָה, שֶׁשְׁנִינָהּ יַחַד שְׂבִיבִים לְתַחִיָּה בְּהַדְרָגָה אִשִּׁית, - הִנֵּה הוּא מְהַלְכָה שֶׁל הַתְּנוּעָה בְּעֶצְמָהּ הוֹלְכֵת בְּהַדְרָגָה אֶת מְסֻלוֹתֶיהָ הַצְּרוֹת, אֲשֶׁר כְּבֹר עֲבָרָה תְּקוּפוֹת שֶׁל יְאוֹשׁ וְשִׁמְמוֹן, שֶׁבָּר רוּחַ וְטְמָטוֹם לִבָּב, וְהִנֵּה הִיא הַיּוֹמֶדֶת לְפָנֵינוּ בְּגִדְלֵי לִבָּב וְתַאֲוֹת קִדְשׁ בְּלִבָּבָה וְאִמָּר גְּדוֹל בְּפִיהָ: לְבָנוֹת אֶת יְרוּשָׁלַיִם הִיא חֲפָצָה, "לְעֵשׂוֹת אֶת יְרוּשָׁלַיִם תְּהַלֵּה בְּאַרְץ" (שְׁעִיָה סב, ז).

עליתו שֶׁל זָרָם מְהַלֵּךְ הַתְּחִיָּה עַד פְּדֵי גְבוּהָ קִדְשׁ זֶה מְבַטְחֵנוּ כְּבֹר, שֶׁהַתְּסִיָּה הַרוֹחֶנִית הַעֲכוּרָה בְּמַעַט הוֹלְכֵת וְנָחָה, וְקִדְשָׁה וּמְנוּחָה יַחַד עִם גְּבוּרַת חַיִּים וְתַפְאֵרַת יְחִילוֹ הַמְּפַעֵם לְפַעַם בְּנִשְׁמָתָנוּ, וּבְגָאוֹן שֶׁם ד' תִּלְךָ הַתְּחִיָּה אֶת דְּרָכָהּ כְּאֲשֶׁר לָהּ יְאֵתָה.

(מאמרי הראיה ב, ירושלים)

הַפְּרָה בְּשִׁמְהָ - הוֹפִיעָה בְּצוּרָה בְּרוּרָה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל. **הַרְגֵשׁ הַחֶזֶק וְכו' -** כוח החיים של האומה המתעורר ומעורר את הדור, הוא הרבה יותר גדול וטהור מכל ההסברים השכליים על התהליך המתרחש לנגד עינינו ואת מניעיו בעיניים אנושיות. **לְבוֹשִׁים צוּאִים -** בגדים מלוכלכים, הסברים קטנים לדבר גדול ועצום. **הַרְצוּצוֹת -** השבורות. **הַמְּחַשְׁבוֹת הַזְּרוֹת -** הסברים ארציים שונים המסבירים את כוונת תהליך זה של תחיית האומה. **וְזוֹהוּ -** תהליך התחיה הולך ומשתכלל למרות קטנות ההסברים השונים שאין בכוחם להחיות עם, וזה מוכיח שהגורם המחיה הוא גדול מאוד. **לְיִשְׂרָאֵל הַדּוֹרִים -** לישר דברים עקומים ומפריעים. **מְצַמְצֵם וְכו' -** כרעג, הופעת נשמת חיים זו קטנה היא, כי הופעתה לפי כוח המקבלים היכולים לקבלה, והם, כוח עמידתם שבור. **חִילָה -** כוחה. **שְׁשִׁינָהּ יַחַד -** כוח גויינו וחיל נשמתנו חיים גשמיים ורוחניים של האומה. **אִמָּר גְּדוֹל בְּפִיהָ -** דברים גדולים היא רוצה. **הַתְּסִיָּה הַרוֹחֶנִית הַעֲכוּרָה בְּמַעַט -** המאבקים, הויכוחים בענייני רוחניותה של האומה שהיה בהם גוון עכור, קטנות ושפלות. **וּבְגָאוֹן שֶׁם ד' -** תחיית האומה תישא בגאון את שם ה' על גדלה, להופעתה תהא כוונתה ולא למגמות נמוכות.

ביאורים

הזכרנו שנקודת המבט של הרב קוק התייחדה בכלליותה. הרב קוק התייחס לתמונת המציאות שראה נגד עיניו בדורו בצורה מקיפה בה כל כוח מוצא את מקומו הנכון ומשתלב במארג הכללי של תחיית ישראל. בפסקה זו מברר הרב שני סוגי טיפוסים, שתי דמויות שצריכות לאפיין את בני האומה בדורנו. את דבריו מבסס הרב על פי נבואת ירמיהו (פרק לא), בה מתאר הנביא שבית ישראל יזרע כביכול בשני סוגי זרעים - זרע בהמה וזרע אדם. את שני סוגי זרעים אלה הרב מבאר כשני סוגי דמויות: דמויות בעלות נטייה מעשית-ארצית, ולעומתן דמויות בעלות נטייה אצילית-רוחנית. שתי דמויות אלה חייבות את מרחב ההתפתחות האישי בלא הפרעה ובלא הגבלה - "זרע אדם לחוד וזרע בהמה לחוד", ושני סוגי טיפוסים אלה צריכים להיות חמושים בנבירה, שהיתה חסרה בהיותנו בגלות. זוהי משמעות דבריו: "הגלות לא היתה יכולה להוציא אל הפועל טיפוסים שלמים". הגלות בהיותה מצב חלקי וחסר של האומה יצרה דמויות חיוורות וחלושות - בתחום החומר ובתחום הרוח. עם חזרתנו ארצה הגבורה ואומץ הלב חוזרים לפעם בלבבות: קמים גיבורי צבא, מדינאים ואנשי מעשה, קמים גם סופרים ואנשי הגות שעוסקים בחיי העולם הזה. כל אלה שייכים לקטגוריית זרע בהמה; אין זהו תיאור גנאי אלא הבנה שזהו רק חלק מכוונת האומה. תפקידו של זרע אדם להרים את המבט למעלה, להיות גיבורים גם בתחום הרוח, הקודש, לתת מענה רוחני הולם - ממקור נשמת האומה לאתגרי התחייה. הרב מסיים את דבריו בקריאה ליצור את דמות זרע אדם, לאחר שדמות זרע בהמה כבר החלה להתגלות. גבורת חומר ומעש החלה להיווצר, וכעת בא זמנה של גבורת הרוח להיגלות. מוכרחים להיבנות בדורנו אנשי קודש שיעמיקו בתורה ובפנימיותה, יאירו בה את האור האלוהי שמאיר לישראל, שהוא התוכן והערך של ביאתנו לארץ הקודש. רק על ידי שני כוחות אלה גם יחד, תוכל להגיע האומה לשלמות ייעודה.

הרחבות

• דחיפה מעשית לגאולה

פְּעֵת כְּבֵר הַקִּיץ הַקָּץ, בִּיאָה שְׁלִישִׁית הַיּוֹחֵלָה. הרב קוק מתייחס בפסקה זו לדמות היהודי שהחלה להיווצר בימיו - "זרע בהמה" והוא מעודד ודוחף ליצירת דמות חדשה - "זרע אדם". הרב קוק לא הסתפק בכך שראה את ההמון מתחיל ליישב את הארץ באופן מעשי, אלא הוא עצמו אף דחף ופעל להמשך פעולות אלו, המתאימות להגדרת "זרע בהמה". הוא קרא ליהודים כולם לבוא ולהשתתף בבניין הארץ ולא להסתפק בזיכרון ירושלים וחבתה, המתאימים לתקופת הגלות: "מאורעות הימים כולם קוראים לנו בקול גדול: ישראל בנה את עיר קדשך... ואם את החלק הקל להעשות של השבועה ("תדבק לשוני לחכי אם לא אוכרכי" [תהילים קלז, ה]) הנה קיימת, לשונך לא דבקה לחכך כי את ירושלים כמו פיך זכרת ותזכור תמיד, אבל בעת אשר הימין כבר היא דרושה להיות יד פשוטה ונטויה לעשות מעשה... החלק הראשון של שבועת עולמים זו הנה הוא נתבע בחזקה... להחל בפועל לבנות לנו את עיר תפארתנו" [מאמרי הראיה ב, חיבת ירושלים]. הרב קוק אף ראה בציונות הדתית אחראית על קריאת שם ה' על תהליך התחיה כולו. וכך כתב הרב לרב מאיר בר-אילן (מראשי תנועת המזרחי - התנועה הציונית הדתית): "ה'מזרחי' צריך להזריח אור על הציוניות במעמקי המחשבה, למצא תמיד את הגרעינים החיים שהם מפרים בכח קודש העליון את נצני התחיה ולהבליטם בצורות מאירות וברורות... אבל זה הקבוץ של 'זרע אדם' צריך להראות בכל פינותיו את צד האדם שבו" [אגרות הראיה, ב עמ' קסד].

שאלות לדין

מה יקרה אם חברך החילוני מהצבא/מילואים/עבודה יקרא פיסקה זו? כיצד תסביר לו אותה?

האם גם בין שומרי התורה והמצוות יכולים להיות כאלה שהם "זרע אדם" וכאלה שהם "זרע בהמה"?

זרע אדם וזרע בהמה

סֹדֵר הַגְּאֻלָּה וְתַחֲיַת הָאֻמָּה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל צְרִיךְ לְלַכֵּת עַל-פִּי סֹדְרֵי הַנְּבוּאָה שֶׁל "זֶרְעִי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת בֵּית יְהוּדָה זֶרַע אֶדָם וְזֶרַע בְּהֵמָה" (ירמיה לא, כו), - "זֶרַע אֶדָם לְחֹד וְזֶרַע בְּהֵמָה לְחֹד" (חולין ה).

שְׁלֵמוֹת הַצְּוֵרָה מְכַרְחַת לְהַבְרָא. הַנְּפִשׁוֹת הַנוֹטוֹת לְבָנִין מְעֵשִׂי, לִישׁוּב אֶרְצֵי וּלְשִׂאפָּה מִדִּינִית, מְכַרְחוֹת לְהַתְּצִיר בְּכָל הַגְּוִיִּים הַחֲזִיקִים לְמִדָּה זוֹ, וְהַאֲנִשִּׁים בְּעֲלֵי הַנְּפִשׁוֹת הָאֲצִילִיּוֹת, מְחַזִּי הַרוּחַ וּמַעֲדֵנֵי הַנְּשָׁמָה, הַמוֹדִיעִים וּמְזַרְחִים אֶת אוֹר ד' הַעֲלִיּוֹן עַל הָאֻמָּה וְהָעוֹלָם, גַּם הֵם יִצְאוּ אֶל הַפֶּעַל בְּכָל מְלוֹאֵיהֶם.

דוֹקָא טְפוּסִים מְלֵאִים מְשַׁפְּעִים יָפָה אֶל אֵלו וּמִתְחַבְּרִים יַחַד לִיצִירַת גְּוִיָּה לְאֻמִּית וְאוֹרְגִיית גְּדוּלָּה, שְׂאוֹר חַיִּי נְשָׁמָה קְדוּשָׁה כְּבִירַת כַּח זֶרַח עֲלֶיהָ.

הַחַיִּים הָאֲצִילִיִּים הַעֲלִיּוֹנִים, כְּשֶׁהֵם מְלֵאִים בְּכָל יַפְעַת גְּבוּרָתָם, הֵנָּם מִמְּסַד עַד הַטְּפָחוֹת שְׁלֵהֶם נְעִלִים מְחַזִּי הַהֶמוֹן, שְׂעָקָר מְעִינֵו הוּא תְקוּן הַמְּעַמָּד הַפְּלִלִי, וְאֶפְלוּ הַחֲכָם וְהַסּוֹפֵר שְׁבוּ סוֹף סוֹף הַמּוֹנִי הוּא, אֶרְצֵי וּמְעֵשִׂי, בְּכָל מְעִינֵו לְחַיִּי הַזְּמַן וְהָעוֹלָם, וְהַקְּפָה רוּחִנִּית, עוֹלְמִית, לֹא תִנְצֵר בְּרוּחוֹ; אֲבָל הַטְּפוּס הַשָּׁלֵם שֶׁל גְּבוּרֵי הָאֲצִילוֹת מְאֲצִיל עַל גְּבוּרֵי הַגְּשָׁמִיּוֹת אֶת הוֹד קְדָשָׁם, עַל-יְדֵי קַרְנֵי זֶהַר הַמוֹפִיעִים מֵהֶם.

הַגְּלוּת לֹא הִיְתָה יְכוּלָּה לְהוֹצִיא אֶל הַפֶּעַל טְפוּסִים שְׁלֵמִים. לֹא הֶמוֹן גְּבוּר, כִּי הִלָּא מְקוּל עֲלָה נִדָּף מְכַרְחָ הוּא לְהִיּוֹת נִרְעָד, וְלֹא חֲכָמִים קְדוּשִׁים בְּרוּם עֲזָם, כִּיּוֹן שֶׁנִּסְתַּלְקָה הַנְּבוּאָה וְסָר רוּחַ הַקְּדָשׁ, גַּם שְׂרִידֵי הַקְּדָשָׁה שֶׁנִּשְׁאַרוּ - צְפוּנִים וְנִיצוּצֵי גְבוּרָתָם בְּקַרְבָּם פְּנִימָה כְּנִחְלָיִים עוֹמְמוֹת.

פְּעֵת כְּבֵר הַקִּיץ הַקָּץ, בִּיאָה שְׁלִישִׁית הַיּוֹחֵלָה, הַטְּפוּס שֶׁל זֶרַע בְּהֵמָה הוֹלֵךְ וְנוֹצֵר לְעִינֵינוּ, אֲבָל לֹא יוּכַל לְבֹא לְשִׁלְמוֹת גְּבוּרָתוֹ וְקָל וְחִמְר לְסַפֵּג רוּחַ עֲדִינּוֹתוֹ הַפְּנִימִית וּמְגִמַת חֲבוּרָו לְהַעֲמִיד גוֹי אִיתּוֹ, כִּי-אִם עַל-יְדֵי זֶרַע אֶדָם, שֶׁהֵם קְרוּאִים לְהִנְצֵר עַל-יְדֵי גְדֻלַת עַז קְדָשׁ, "הִנֵּה אֲנִכִּי וְהַיְלָדִים אֲשֶׁר נָתַן לִי ד' לְאֹתוֹת וּלְמוֹפְתִים בְּיִשְׂרָאֵל" (ישעיה ח, יח).

(אורות התחיה ט)

שְׁלֵמוֹת הַצְּוֵרָה וְכו' - בתחיית האומה צריכה להופיע שלמות צורתה של האומה, שלמות גשמית ורוחנית. **הַנְּפִשׁוֹת הַנוֹטוֹת וְכו'** - הנפשות שמטבען נמשכות לעשייה המעשית, לישוב הארץ ובנינה ולהקמת המדינה. **בְּעֲלֵי הַנְּפִשׁוֹת הָאֲצִילִיּוֹת** - נפשות השייכות לרוחניות ואצילות. **דוֹקָא טְפוּסִים מְלֵאִים** - דווקא אנשים מלאים, אלו בעוצמות גשמיות ואלו בעוצמות רוחניות, משפיעים יפה אלו על אלו. **גְּוִיָּה לְאֻמִּית וְכו'** - גוף לאומי אחד, חי וגדול. **הַחַיִּים הָאֲצִילִיִּים הַעֲלִיּוֹנִים וְכו'** - החיים הרוחניים האמיתיים בכל עוצמתם הם חיים אחרים לגמרי מהמסד ועד הטפחות, ולכן הם נעלים ועליונים מחיי ההמון. **מְעִינֵו** - מטרתו. **הַקְּפָה רוּחִנִּית** - הסתכלות כללית רוחנית. **מְכַרְחָ הוּא** - בפרשת הקללות נאמר שיפחדו מקול עלה נידף, זו. **צְפוּנִים** - נסתרים, נעלמים. **זֶרַע בְּהֵמָה** - גיבורי הגשמיות. **זֶרַע אֶדָם** - גיבורי הרוחניות, האצילות.

ביאורים

חכמינו לימדו שחכם הוא מי שרואה את הנולד. כלומר, זה שיוודע לזהות את המצב לפני שהוא יוצא אל הפועל במלואו. בפסקה שלפנינו הרב מצביע על אופייה של הגאולה בדורנו, וכך מסייע לנו להבחין בתהליך המתקדם לנגד עינינו. את התהליך אותו מתאר הרב ניתן לדמות לשלבי התפתחות האדם במהלך חייו: השלבים הראשונים מתאפיינים בעיקר בפיתוח כוחות הגוף, בביסוס חיי החול הטבעיים והאמציים. יש להבין היטב שזהו אינו שלב שולי המתפקד כשלב מחבר. זהו שלב חיוני וחשוב שרק על בסיס יוכל להיבנות השלב הבא. כוחות האומה נבנים בצורה הדרגתית. אמנם התהליך עדיין איננו הכרתי, וגם הופעתו תגיע. הרב, כקברניט מנוסה שבוחר את המציאות מתוכיותה ולא רק מצד הופעותיה, יודע לסמן לנו את הנתב גם בזמני סופה וערפל בהם קשה להבחין מהי הדרך. הרב מצביע על כך שסופו של התהליך שגגו כרגע באופן פוטנציאלי בתוך נשמת האומה המתפתחת, עתיד לגלות ולחשוף את כל היופי והפאר של האומה הישראלית. הרב איננו בוחן את המציאות רק לאור מראה עיני ההווה, אלא חושף את התכלית אליה אנו צועדים: 'כנסת ישראל' כלומר - הגרעין הרוחני, המכונס בצורה נסתרת, שמניע את עם ישראל לשוב ולבנות את ימיו כקדם. כאשר גרעין זה ניבוט, יצמח ויפרח, הוא יגיע למדרגת 'תפארת ישראל', מלשון פאר ויופי. התהליך בין שני מצבים אלה - כנסת ישראל - השלב הנסתר, ותפארת ישראל - הכרה גלויה של הכוח האלוהי המניע את התהליך, מכונה בלשון חז"ל: 'חבלי משיח'. האומץ והכוח הרוחני הנדרשים מן המבקש לחיות בתקופה זו, נובעים מן הצורך להמתין ולפעול בסבלנות גם בזמנים בהם יש תחושה שהצד החומרי מכריע את הכף ואין אור באופק. כדי להמשיך לראות טוב גם במצבים אלה יש צורך בכוח רוחני גדול מאד.

הרחבות

• עולם הרוח של החלוצים

אָפִיָּה שֶׁל הַגְּאֻלָּה הַבְּאָה לְפָנֵינוּ... הוא בתוכיותה של כנסת-ישראל. הרב קוק מזהה כי מקור העשייה של בניין הארץ אינו, כפי שנראה כלפי חוץ, ממניעים חיצוניים כבקשת מקלט בטוח או כרצון להידמות לגויים בשאיפתם הלאומית, אלא מקורה בשאיפה הרוחנית של האומה. הרב קוק מלמד שעובדה זו חשובה להבנת תהליך הגאולה, שאינו נמדד על פי הצדדים המעשיים שלו: "על דבר הארת הגאולה. אין הרעיון סובב על המעמד המעשי, כי אם על ההזרחה הנשמית. וזו היא, באין ספק, באה מאוצר הגאולה העליונה שהחלה להיות מופעת על נשמת כנסת ישראל" [אגרות הראיה ד עמ' סב].

תובנה זו הינה בעלת חשיבות עליונה ונובעת ממנה השלכות רבות. אחת המרכזיות שבהן היא השאלה מהו היחס כלפי החלוצים שאינם שומרי תורה ומצוות. אם השיבה לארץ נתפסת כתהליך חיצוני בלבד - הרי שהיא גם עשויה להיות חלק מהמעשים אותם יש להוקיע. אולם אם השיבה נובעת מתהליך פנימי המתרחש באומה - הרי שחלוצים אלו שותפים בתהליך גדול ועתה יש לברר מה חוסם בעדם מלהצטרף לחלק הרוחני של התהליך: "מקובלים אנו שמרידה רוחנית תהיה בארץ ישראל ובישראל, בפרק שהתחלת תחית האומה תתעורר לבוא... הצורך למרידה זו היא הנטייה לצד החמירות, שמוכרחת להגיד באומה בצורה תקיפה, אחר אשר עברו פרקי שנים רבות, שנאפסו לגמרי מכלל האומה הצורך והאפשרות להתעסקות חמירית" [אורות התחיה מד].

שאלות לדין

האם כיום אתה מרגיש שהאומה מתפתחת? האם זה נכון גם לגבי הציבור שאינו שומר תורה ומצוות?

"בנגוד לכל האומרים, ייתי ולא אחמיניה" - נראה שאנו דווקא מסתדרים בסך הכול עם פעמי הגאולה. האם זה אומר שאנו אמיצים יותר מהאמוראים שפחדו לראותה?

אָפִיָּה° שֶׁל הַגְּאֻלָּה הַבְּאָה לְפָנֵינוּ, שְׂרָאשִׁית צְעָדֶיהָ הִנְנוּ חֲשִׁים וּמְרַגְּשִׁים, הוּא בְּתוֹכוֹתֶיהָ° שֶׁל כְּנֶסֶת-יִשְׂרָאֵל°.

התפתחות
האומה בלא
הכרה שזהו
אור ה'

מִתְפַּתַּחַת היא האָמָה, בְּכָל כַּחוֹתֶיהָ, מְגַדֶּלֶת היא אֶת רוּחָהּ, אֶת טְבֵעָה וְאֶת עֲצֻמְיוֹתֶיהָ, אֵינָה מְכַרֶּת עֲדִין אֶת עִמְקֵי הַיְשׁוּת הָעֲלִיּוֹנָה° שֶׁהיא כֹּל יְסוּד תְּקוּמָתָהּ. עֵינָה לְאַרְצָךְ°, וְלִשְׂמַיִם עֲדָנָה לֹא תְבִיט. היא אֵינָה שֹׁבָה עֲדִין אֶל אִשָּׁה הַרְאִשׁוֹן°.

בְּפֶעַל, היא מְעַבְדֶּת° אֶת חַיֶּיהָ בְּכַחוֹתֶיהָ הַנְּמַצָּאִים בְּשִׂרְשֵׁי נִשְׁמָתָהּ. אָמְנָם בְּלֹא קְרִיאַת שֵׁם°, בְּלֹא מְגִמָּה מְבַרְרֶת הַכֹּל הוּא אֹר ד' וְכְבוֹדוֹ, אָבֵל לֹא היא וְלֹא הָעוֹלָם מְכִיר זֶה בְּבִלְטָה°, שֵׁם שְׂמַיִם לֹא שְׁגוּר° בְּפִיהָ, אִמְץ וּגְבוּרָה רוֹדֶפֶת היא, אָבֵל בְּאִמּוֹת הַכֹּל קֹדֵשׁ וְאֱלֹהֵי הוּא.

רַק בְּהִגְמֹר הַתְּכֵן°, בְּהַעֲלוֹת° הָאָמָה לְמְרוֹם מְצַבָּה°, אֲזַ יוֹחֵל° אֹר אֱלֹהֵי נְקָא בְּשֵׁם הַמְּפָרֶשׁ° הַגְּלוֹת, יְגַלֶּה וְיִרְאֶה, שֶׁכֹּל מִה שֶׁהָאִיר וְכֹל מִה שֶׁאִיֵּיר, כֹּל שְׁחִי וְכֹל שִׁיחִיהָ בָּהּ, הַכֹּל אֹר אֱלֹהֵי עוֹלָם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא, "וְזֶה שְׁמוֹ אֲשֶׁר יִקְרָא ד' צְדִקְנוּ" (ירמיה כג, ו), "וְיִשֵּׁם הָעִיר מִיּוֹם ד' שְׁמָה" (יחזקאל כח, לה).

מְצַב וְאֱלֹהֵי זֶה° הוּא יְסוּד הַחֲזוֹן שֶׁל הַרְזִים, שֶׁכְּנֶסֶת-יִשְׂרָאֵל לֹא תִשׁוּב לְמִקוּמָה לְעֵתִיד כִּי אִם קֹדֶשׁ-אֶרֶץ-בְּרִי-הוּא וְכֹל חֲזוֹנוֹ יְבֹאוּ אֵלֶיהָ, וְיִקְיְמוּ אֹתָהּ מִן עִפְרָא בִּיקָר סִגִּי, אֲשֶׁרֵי עֵין רְאֵתָהּ כֹּל אֱלֹהֵי, וְלִמְשַׁמֵּע אֲזַן וְתִקְוָה תִשְׁמַח נִפְשָׁנוּ.

וְהַמְשִׁיךְ הַזְּמַן°, הַעוֹבֵר בֵּין הַהוֹפְעוֹת הַמִּיחָדוֹת הַמְרַפְזוֹת בְּכְנֶסֶת-יִשְׂרָאֵל, עַד שִׁיּוֹפִיעַ אֹר תִּפְאָרַת יִשְׂרָאֵל, לְדַעַת כִּי שֵׁם ד' נְקָא עֲלֶיהָ, הוּא זְמַן חֲבִלֵי מְשִׁיחַ, שֶׁרַק אִמְיָץ אֹנִים° כָּרֵב יוֹסֵף הִיָּה אֹמֵר עֲלֵיו - בְּנִגּוּד לְכֹל הָאֹמְרִים, יִתִּי וְלֹא אֲחֻמִּינִיה°, יִתִּי וְאֲזַכֶּה דְאִיתִיב בְּטָלָא דְכּוֹפְתָא דְחַמְרִיהָ.

(אורות התחיה לב)

אָפִיָּה - סגנון תכונתה. **בְּתוֹכוֹתֶיהָ** - בעומק הנשמה. **הַיְשׁוּת הָעֲלִיּוֹנָה** - נשמת האומה האלוהית שהיא המקימת ודוחפת ומקימה את האומה עתה בפועל בעולם המעשה. **עֵינָה לְאַרְצָךְ וְכו'** - כרגע האומה מביטה על העניינים הארציים שלה ועדיין לא הגיעה להתבונן על צדדיה הרוחניים. **אִשָּׁה הַרְאִשׁוֹן** - הקב"ה, היא לא מכירה בכך שהכוח המקומם אותה כעת הוא ה'. **מְעַבְדֶּת** - משכללת. **אָמְנָם בְּלֹא קְרִיאַת שֵׁם וְכו'** - למרות ששם שמים לא מוזכר על תחיית האומה מכל מקום באמת ה' הוא הפועל את הכל. **בְּבִלְטָה** - בבירור. **לֹא שְׁגוּר** - לא רגיל. **בְּהִגְמֹר הַתְּכֵן** - כשיסתיים שלב זה של תחיית האומה. **בְּהַעֲלוֹת** - כשתעלה. **לְמְרוֹם מְצַבָּה** - למקום הגבוה המתאים ומיועד לה. **יוֹחֵל** - יותחל. **נְקָא בְּשֵׁם הַמְּפָרֶשׁ** - יתגלה בבירור שה' הוא הפועל כאן. **מְצַב גְּאֻלָּה זֶה** - תהליך זה של הגאולה הוא המבואר בחכמת הקבלה (וזהר), במילים שכנסת ישראל לא תשוב למקומה כי אם ה' הוא יקימה מן העפר בכבוד רב. **הַמְשִׁיךְ הַזְּמַן וְכו'** - הזמן מתחילת התפתחות האומה ותחייתה עד שתגלה שה' הוא הפועל את כל התהליך, הוא זמן חבלי משיח. **אֹנִים** - כוח. **יִתִּי וְלֹא אֲחֻמִּינִיה** **וְכו'** - אמוראים רבים אמרו על זמן זה ש"יבוא ולא אראנו" בגלל זמן קשה זה ורק רב יוסף אמר ש"יבוא ואזכה לישיב בצל גללי חמורו של משיח".

ביאורים

שתי פסקאות הסיום שייכות למאמר 'להוסיף אומץ' מתוך כתב העת "היסוד" שהתפרסם בשלהי חודש האביב התרצ"ב (1932), כשלוש שנים לפני פטירתו של הרב. במאמר זה מעודד הרב את העוסקים במלאכת התחייה, מחזק ומבקש לנטוע אמונה בלבבות. עובדה ידועה היא שלעתים, כתוצאה ממשברים תכופים, עשויים להרפות ידיים ולהתייאש. אלא שהרב מסביר בדבריו מהי העמדה הנפשית הרוחנית שעלינו לאמץ בבואנו להתמודד עם מצבים כאלה. בבסיס המאמר עומד משל פשוט: חבורת כורים חופרים באר, תהליך החפירה הינו מייגע ומתיש ולאחר פרק זמן של עבודה ללא תוצאות, מחליטה קבוצת הכורים לנטוש את מלאכת החפירה ולהרים ידיים מן המאמץ לגלות מים חיים. טענתם היא שחבל להשקיע כוחות רבים כל כך בדבר שאיננו מביא לתוצאה. על כן, עדיף להשקיע במשימה שתוצאותיה יהיו קרובות ומוחשיות. הקבוצה השנייה אמנם ממשיכה לחפור במלוא המרץ, בעמל ובגבורה, אלא שלאחר שמתחילים לבקוע ממעבי האדמה זרמי מים ראשוניים, הכוללים בתוכם בעיקר רפש וטיט, גם קבוצה זו מרימה ידיים, מתייאשת וטוענת: מה הטעם בעבודה שעבדנו אם כעת המים שיוצאים הם דלוחים ועכורים? האם למים אלה ייחלנו וקיוונו בכל עבודתנו? התשובה והטענה ששם הרב בפי הכורים הנותרים לחבורה זו היא התשובה עמה מתמודד הרב עם כל הטוענים כנגד משברי התחייה: "מדוע אינכם שמים על לב, כי רק מפני שעדיין לא באנו עד העומק הרצוי, עד המקום אשר שם המים הצחים משיבי הנפש זורמים, בשביל כך הננו רואים כעת עדיין מים דלוחים?" טענת הרב כנגד הפורשים מן העבודה לאחר שכבר החלו זרמי מים ראשוניים לזרום היא קשה יותר מאשר מאלה של הכת הראשונה שכן פרישתם היא לאחר שכבר החלו ניצני הצלחה להתגלות. טענת הרב היא שחפירה לעומק תחשוף את המים הצלולים ועל כן אין לוותר ואין להרפות ידיים. בהמשך הלימוד נסיף ונלמד על משל הכורים.

הרחבות

• הקושי והאמונה

וְלִפְעָמִים הַיְאֹשׁ מִתְנַגֵּב בְּלֵב. על חשיבות הביטחון כתב הגר"א: "ועיקר נתינת התורה לישראל הוא כדי שישומו בטחונם בה'... לפי שעיקר הכל הוא הביטחון השלם, והוא כלל כל המצוות" [משלי כב, יט]. בדבריו, מתאר הרב קוק מצב של קושי בו נדרש האדם לדלות מקרבו כוחות של אמונה ובטחון. במקום אחר מבאר הרב קוק כי לקשיים שבדרך יש תפקיד [עין איה שבת פרק א, מג]: "מציאות התחלואים פועלת פעולה טובה על תכונת האדם, על ידם האדם נכנע מלפני ד'". ממשיך הרב ומבאר שהדבר נכון אפילו אם לא הופיעו תחלואים בפועל: "והידיעה של אפשרות החולי למין האנושי פועלת לטובה לרכך קושי עורף של קשי עורף ולבצר זדון רעי לב". ומוסיף הרב קוק לבאר, שיש והקושי מרומם את רגש האדם: "והנה שני דרכים ישנם למקרי צרה שיפעלו על לב האדם להטיב דרכו. הדרך האחד הפשוט, כי מצרתו יתעורר רגשו לשוב אל ד' ועל ידי זה יתחזקו כחותיו הרוחניים ויתיצב על דרך טוב" זאת ועוד, יש שהקושי פועל על שכל האדם: "ולפעמים יעלה האדם על ידי יסוריו למעלה יותר עליונה, שלא ישתמש בהם מצד הפעלתם על הרגש לצעוק ולהתחנן לתעורר מצרתו, כי אם יזכרו את דיעותיו... לדעת ולהשכיל כי לא אשר יראה אדם בעיני בשר את הטוב זהו טוב לו, כי אם גם הרעות המדומות בהן יש טובה צפונה, וזה יעורר לב האדם לבא למעלה זו שלא לחפוף כי אם שיעשה חפץ ד' בעולמו. וזאת היא מעלת החסידים הבוטחים בשם ד' באמת".

שאלות לדין

הרב קוק כתב משל זה לפני כשבעים שנה. האם הוא אקטואלי עדיין?

"לְשִׁמְעַ דְּבָרִים יִשְׂרָם כְּאֵלָה יֵשׁוּב הַמִּחְנָה הַפּוֹרֵשׁ" - מדוע ה'פורשים' כיום לא שבים אלינו עדיין?

כְּשֶׁבִנִי אָדָם חוֹפְרִים בְּאֵר עֲמֻקָּה, כְּדִי לְהַשִּׁיג מִיַּם חַיִּים בְּאֶרֶץ צִיָּה וְצַחִיחָה, הַפּוֹרִים מִתְיַגְעִים, בְּעִמְל רַב עוֹלָה לָהֶם לְבֹא עַד הַעֲמֻק הַמְּכֻשָׁר לְהַנְבִיעַ אֶת הַמַּיִם. וְלִפְעָמִים הַיְאֹשׁ מִתְנַגֵּב בְּלֵב* וְאוֹמֵר לָהֶם: הֲלֹא כָּבֵד יִגְעַתְם כָּל כֶּף הַרְבֵּה וְחָרַס עֲלֵה בִּידְכֶם וּמִיִּם לֹא מִצְאָתֶם, עַל כֵּן טוֹב יוֹתֵר שֶׁתִּחְדְּלוּ מִעֲבוֹדַתְכֶם, לְכוּ אִישׁ לְאֵהָלוֹ, וּבְקִשׁוּ לָכֶם עֵינָיִם קְרוֹבִים יוֹתֵר לְשִׁכְרֹ.

משל עמל
חפירת הבאר

רְבִים מְעִיפֵי הַגּוֹף וְחַלּוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ וְדַאי פּוֹרְשִׁים מִן הָעֲבוֹדָה וְהוֹלְכִים לָהֶם בְּאֶשׁר יִלְכוּ. אֲבָל אֵלֶּה הַקְּשׁוּרִים* בְּקִשְׁרֵי נְשִׁמָּה עִם הַחֶפֶץ שֶׁל מְגַמַּת הַבְּאֵר הַחַיָּה שֶׁבְּעֵתִיד, בְּיַחַד אֵלֶּה, שֶׁהַאֲמוּנָה חֲזָקָה הִיא בְּלִבָּב שֶׁהַמַּיִם הַחַיִּים מְכַרְחִים סוּף כָּל סוּף לְהִיּוֹת זֹרְמִים מִמְּקוֹם זֶה וְהָאֶרֶץ צַחִיחַת הַצְּמָא תִּהְפֵּף עַל יָדָם לִגְן עֵדֶן, לְהַחִיּוֹת עִם רַב, אֵלֶּה לֹא יִסְגּוּ אַחֲרָם מִפְּנֵי תוֹלַעַת הַיְאֹשׁ וּבְחֵרוֹף נֶפֶשׁ יִמְשִׁיכוּ אֶת עֲבוֹדַתָּם.

וְהִנֵּה אַחֲרֵי שֶׁבָּעַת דִּי עָמַל וְהִנֵּה זָרָם מִיַּם פְּרֵץ וְהָרִי הוּא עוֹלָה וְשׁוֹטֵף, אֲבָל הַמַּיִם דְּלוּחִים הֵם, מְעַרְבִים בְּרֶפֶשׁ וְחוֹל, וְלֹא יִצְלְחוּ לְהַרְוֹת צְמָאוֹן אָדָם וּבְהִמָּה.

אִז שׁוֹב תִּתְחַלֵּק הַמִּחְנָה הָעוֹבְדָת לְשָׁנִים. הָאֶחָת אוֹמְרַת: רְאוּ נָא הִנֵּה כָּל יִגְיעַתְנוּ בְּדִי רִיק, וַיִּמָּה בְּצַע בְּעַמְלֵנוּ, אִם אַחֲרֵי עֲבוֹדָה כָּל כֶּף מְפַרְכֶּת הִגְעַנּוּ עַד מַעֲיָן נֶרְפֵשׁ אֶשְׁר מִימֵינוּ לֹא יִצְלִיחוּ לְשִׁתֵּי? וְהֵם הוֹלְכִים עִתָּה בְּדֶרֶךְ הַנּוֹאֲשָׁה* שֶׁל הַחֶלֶק הָרֵאשׁוֹן, אֶשְׁר מִרְפִּיּוֹן יָדִים פֶּרֶשׁ זֶה מְכַבֵּר מִעֲבוֹדַת הַכֶּרֶה וְהֵלֶךְ לוֹ בְּאֶשְׁר מְצָא.

וְאִמְנָם זֶה הַחֶלֶק שֶׁל הָעָם, בְּרִיא הִגּוּ וְחִסּוֹן הַנְּשִׁמָּה, הוּא יֹאמֵר לָהֶם: רְאוּ אֲחֵים כְּמָה מוֹסְפֵנָת הִיא הַטְּעוֹת הַגְּדוֹלָה שֶׁלָּכֶם, וְיוֹתֵר מִמָּה שֶׁאֲנִי מְאֻשְׁמִים אֶת הַפּוֹרְשִׁים מִהָעֲבוֹדָה הַקְּדוּשָׁה וְהַגְּדוֹלָה שֶׁלָּנוּ בְּרֵאשׁוֹנָה, בְּעַת אֶשְׁר אַחֲרֵי הַטְּרַח הַגְּדוֹל שֶׁעָבַר עֲלֵיהֶם לֹא נִרְאָה רְמִזָּה שֶׁל מַעֲיָן חַיִּים, הִנְנוּ מְאֻשְׁמִים אֶתְכֶם, אֶתְם אֶשְׁר יָד בְּיַד וְכַתֵּף בְּכַתֵּף יַחַד עֲבַדְנוּ. וְעַד כֹּה בְּאֲנִי, עַד אֶשְׁר הַמַּיִם הַחַיִּים הַתְּחִילוּ לְזָרֵם, הַנֶּזְכֵּר כְּעַתָּה, בְּעַת אֶשְׁר מִשְׁאֵת הַנֶּפֶשׁ שֶׁלָּנוּ הוֹלְכַת וּמִתְקַרְבַּת וְשִׁמְשׁ הַשְּׂאִיפָה הוּא מִחַל לְהִיּוֹת הוֹלֵךְ וְזוֹרַח, הַנֶּזְכֵּר פּוֹרְשִׁים מִן הָעֲבוֹדָה בְּשִׁבִיל פְּחַד הַשְּׂוֹא, שֶׁל הַרְפֵּשׁ אֶשְׁר נִרְאָה לָכֶם בְּפֶרֶץ הַמַּיִם בְּרֵאשִׁית הַגְּלוּתוֹ. מְדוּעַ אִינְכֶם שָׂמִים עַל לֵב, כִּי רַק מִפְּנֵי שֶׁעַדִּין לֹא בְּאֲנִי עַד הַעֲמֻק הַרְצוּי, עַד הַמְּקוֹם אֶשְׁר שָׁם הַמַּיִם הַצְּחִים מְשִׁיבֵי הַנֶּפֶשׁ זֹרְמִים, בְּשִׁבִיל כֶּף הִנְנוּ רֹאִים כְּעַתָּה עַדִּין מִיַּם דְּלוּחִים? עַל כֵּן אֲחִי, בְּמֶרֶץ אֲדִיר יוֹתֵר בְּכַחוֹת כְּבִירִים יוֹתֵר, נַחֲדֵשׁ אֶת מַפְעֲלֵנוּ הַגְּדוֹל, וּבֹא נְבֹא עַד הַתְּהוֹם, עַד מוֹצֵא הַמַּיִם הַצְּלוּלִים וְהַזְּכִּים וְאִז הַכֵּל יִרְאוּ וְיִנְהָרוּ.

לְשִׁמְעַ דְּבָרִים יִשְׂרָם כְּאֵלָה יֵשׁוּב הַמִּחְנָה הַפּוֹרֵשׁ, גַּם בְּאַחְרֵי הַגֵּם בְּרֵאשׁוֹנָה, וְיִצְטַרֵּף לְהָעֲבוֹדָה, וְאִז הַבְּרָכָה תוֹפִיעַ עַל יָדָם וְכַפֵּי הַמְּדָה שֶׁל הָעֲמֻקַּת חִפְרֵתְם כֵּן יִגְדֵל הַזָּרָם שֶׁל הַמַּיִם הַחַיִּים, וְכֵן יִסּוּפוּ כָּל הַרְפֵּשׁ וְהַטְּיֵט, אֶשְׁר בְּמֵי הַבְּאֵר וּמִיַּם נוֹזְלִים, קָרִים, מוֹתוּקִים וּמְרוּרִים, צְלוּלִים וּבְהִירִים, יַעֲלוּ הָרִים וְיִרְדּוּ בְּקַעוֹת וְהִיוּ לְבִרְכַת גּוֹי וְאָדָם רַב.

(מאמרי הראיה א, להוסיף אומץ)

הַמְּכַשֵּׁר - המתאים. **קְרוֹבִים יוֹתֵר לְשִׁכְרֹ** - דברים המביאים תועלת יותר מזה. **אֵלֶּה הַקְּשׁוּרִים וְכוּ'** - אלו שקשורים בקשר עמוק עם הרצון שתהא פה באר מים חיים. **הַנּוֹאֲשָׁה** - היאוש.

ביאורים

בפסקה זו עוסק הרב בצורה ממוקדת בנמשל של משל הכורים בו עסקנו בלימוד היום הקודם. במוקד הביאור עוסק הרב בהתמודדות המרכזית שהעסיקה את מרבית גדולי ישראל בעת התחייה - כיצד יש להתייחס למים העכורים שמתפרצים יחד עם זרמי התחייה? כיצד יש להתייחס לחילוניות, לכפירה, לעויבת מורשת אבותינו? כל אלה היו ועודן שאלות קשות וכבדות שמהן נגזרו גם טיב היחסים עם החלוצים החקלאים ויתר מיישבי הארץ, בעוד אלה התרחקו מאד מכל סממן דתי יהודי. קולות המתנגדים אפוא הם קולות אלה הטוענים כי 'לא אל הנער הזה התפללנו', מים דלוחים אלו מעידים שתקוותנו התבדתה. וכנגד אלה קורא הרב בקול גדול להוסיף אומץ, להתחזק ולגייס את כל הכוחות להמשיך להעמיק את באר התחייה. דווקא ניצני הגאולה הנגלים מעידים כאלף עדים שאין זהו תהליך קיקיוני שבין רגע היה ובן רגע חלף. התחייה החלה כבר לפלס דרכה ולנו לא נותר אלא לנקות ולזכך את מימיה. באמונתו של הרב בתהליך התחייה הוא מבקש ודורש מאיתנו להמשיך לחפור, להמשיך להעמיק את הבאר עד אשר יצאו מתוכה מים חיים. דגש חשוב אותו מאיר הרב הוא היחס הנכון למים עכורים אלה: משני קצות הקשת עומדות סיעות המתייחסות מהתהליך - מצד אחד, עומדת הסיעה שפורשת מראש בראותה שאין מים יוצאים והעבודה קשה. ומן הצד השני הסיעה שפורשת בראותה את המים העכורים. הרב בתווך מבקש להעמיד נקודת מבט שמצד אחד איננה מתעלמת מעכירות המים - אין הרב טוען שאלה הם המים הכי טובים ומתוקים. אין כאן עיניים עיוורות לזוהמה שקיימת במים, אך מאידך, הרב לא רואה בטיט וברפש חזות הכול. הרב מאמין שמתחת לערמות החול והעיסוק בעניינים ארציים גשמיים, עומדת לה הנשמה הפנימית של עם ישראל ומבקשת לצאת אל הפועל. החפירה לעומק היא - אם כן, הבנה מעמיקה יותר במגמות הפנימיות אליהן צועדת תחיית ישראל בעת הזאת. כנגרות של העמקה זו חובה להרבות תורה, להרבות לימוד והפצה של תורה מאירה המיישרת את המבט על תהליך.

הרחבות

• מתוך החושך יגלה אור

בשום אופן לא יקשיב ישראל לקול מייאשיו. על הפסוק "דומה דודי לצבי" אומר המדרש: "מה צבי זה נראה וחוזר ונכסה נראה וחוזר ונכסה, כך גואל הראשון נראה ונכסה וחוזר ונראה... כך גואל האחרון נגלה להם וחוזר ונכסה מהן" [שיר השירים רבה ב כב]. הקשיים הנוצרים במהלך הגאולה אינם 'תקלה טכנית', אלא הם חלק מהסדר שנקבע מלכתחילה, בו לעתים הגואל 'נכסה'. "ברור הדבר, שלפי הערך של הכיסוי הזה - גדול יהיה האור אשר יגלה, בצאת החלק של תכנית הגאולה, המונח תחת ערימות החושך הגדול הזה, לחירות מתוך מאסרו" [מאמרי הראיה עמ' 360]. וכך כותב גם הרב צבי יהודה: "יש להבין את כל הסיבוכים וכל גלגולי המאורעות המופיעים על ידי מטבב הסיבות. מתוך הירידה למצרים מגיעים ליציאת מצרים, מתוך 'גר יהיה זרעך בארץ לא להם' [בראשית טו, יג] מגיעים לאחרי כן יצאו ברכש גדול" [פס' יד]. מתוך החושך הגדול מופיע האור הגדול. מתוך העבדות הנוראה מופיעה החירות הגדולה, החירות העליונה של תורה" [שיחות הרצ"ה, בראשית עמ' 348].

שאלות לדין

האם יש כיום "תנועה לאומית"? אם כן, את מי היא כוללת?
מה התחדש לך במשנת הרב קוק לאחר הלימוד בחוברת?

הצלחת חוה בת מוריה הי"ו

המתייחסים
מתהליך התחייה
הלאומית

הבאר אשר אנחנו פלנו כורים, עבודת הקדש היא אשר עובדים אנחנו פלנו, כל הקרב הקרב אל עבודת בנין ארץ ישראל ותנועת התחייה, מיום החלה להכות גלים בלבבות רבבות אלפי ישראל עד היום הזה.

כמה תקופות של יאוש כבר עברו על עבודתנו המקדשת? כמה פרושו מן הצבור המתחזק בבנין ארצנו הקדושה הנשמה? כמה הכריוז כבר כי הפל הולך לטמיון ואין שכן לכל העבודה הגדולה הזאת? מי הם אשר נשאר עמנו? - אמיצי הרוח, ברי הלב. ולא נכחדו, שגם אמץ גופני במדה ודועה דרוש היה לך, אבל עתה הנה פמדמה שהגיעו כבר ימים, אשר שום איש לא יוכל לכחש, שבאר התחייה החלה לזרם מים. הנה יש תקוה שעבודתנו לא תהו היא, כי יש פאן דבר ד' ויש פאן צמח צדקה לבית ישראל ולאדם כלו. אבל עוד הפעם פרוזא של המתנאשים קרי בחיל: הנה מי באר התחייה דלוחים הם, רפש נטיט הם גורפים אתם, על פן חדלו לכם מהעבודה הזאת אשר שכן אין לה.

אבל מה יאמרו המחנה של השרידים אשר ד' קורא? לא נכחיש את החוש, לא נאמר ששכר כל הזרם של מי הבאר אשר חפרנו מים צלולים הם גם פעת. אבל בשום אופן לא יקשיב ישראל לקול מייאשיו, לקול מהירי הלב, הבאים פעת להחליש ידים רפות, במקום שחובת קדש קדשים היא לחזקו. אם הזרם התחיתי והמרץ של העבודה הבניינית אשר לארץ ישראל, עדין לא פלם מראה טהור להם - מה היא התשובה אשר אנחנו חייבים להשיב על השאלה המרה הזאת? רק אחת היא אמרתנו עליה: התחזקו הכורים, הוסיפו להעמיק.

כל החיל אשר נגע ד' בלב, כל אשר לא קרב עדין אל מלאכת הקדש של בנין הארץ ותחית האמה וראשית מצעדי גאלתה, ירוץ כגבור ארח, ויבוא אלינו לעמד כל אחד במקצועו וכשרונו בשורת העובדים. ואלה אשר כבר התחילו בעבודה וידיהם רפו מפני המכשולים הרבים אשר פגשונו, אל ירפו ידיהם, נחפר את בארנו הקדושה, עז לנו באלקים סלה, וצור ישראל עזרו וישעו עמנו הוא.

ואם מי הבאר אשר התחילו להיות מפפים רפש נטיט הנם מזרימים, לא נפרש בשביל זה מהעבודה, כי אם ביתר חיל ויתר אמץ נעמיק לחפר את באר תחיתנו הקדושה, ובת קול עתידה להיות מופצצת בראשי ההרים ואומרת: כל מי שפעל עם אל יבוא ויטל שכרו. נוסף להעמיק את באר התחייה ברוח ובחמר.

נרד עד התהום העמקה של המחשבה התחיתית אשר נשטפה על ידי זרם של מחשבות שטחיות, שאינן אומרות את מגמתה העמקה התהומית, נאדיר את המפעלים, נעסק במרץ מלא חיים, בגבורת נשמה, בהקמת השוממות, בהרחבת הגבולים, בבנין הערים והכפרים, ויחד עם זה נתאמץ להרבות אור התורה בארץ חיינו להגדילה ולהאדירה, ואז רוחנו הנאמן והמקדש הנובע ממקור ישראל, בכל הדרת קדשת תפארתו, יגלה ויראה על שדרות המפעל כלו, והתנועה הלאומית פלה תצא על ידינו מידי עביי הטיט של המעטפה החלונית שלה, ותתעטר בעטרות הוד קדש אשר רעם גבורה לה, ופאר קדש לה, ויפעת נשמת הצבי והתפארת של אור ישראל וקדשו יאיר עליה, לעיני ישראל ולעיני כל עמי הארץ לחן ולכבוד ולרוממות קרן ישראל בנחלת קדשו סלה. ובאר ישראל תפכה את מייקה החיים והזפים, וימען מבית ד' יצא והשקה את נחל השטים" (יואל ד, יח), בקהרה במינו אמן.

(מאמרי הראיה א, להוסיף אומץ)

הבאר - כעת הרב מבאר את הנמשל. **הנשמה** - השוממה. **ברי הלב** - זכי הלב. **לא נכחד** - לא נעלם. **צמח צדקה** - התפתחות, צמיחה בחסד ה'. **פרוזא וכו'** - כרוז של המתייאשים קורא בכוח. **ידיהם רפו** - עבודתם נחלשה. **עז לנו באלקים** - יש לנו ביטחון בה'. **נרד וכו'** - נעמיק להבין את עומק עניין תחיית האומה. עומק זה עדיין לא ניגלה בגלל הרבה הסברות שטחיות שהסבירו את התחייה אבל לא חשפו את עומקה. **שדרות המפעל** - כל חלקי פעולות ובנייני התחייה. **המעטפה החלונית שלה** - הסברים להבנתה ומגמתה של התחייה בכיוון חילוני, גשמי, מנותק מן הקודש. **יפעת** - זרמת. **הצבי** - צורה יפה.

התשובה
למתייאשים:
להמשיך

חיוב בתורה
ובחומר